

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N°. 7

27. Februaru.

1863.

Intrebarile unui nefilologu

catra

Domnii filologi din legea noua.

(Incheiere).

Dv. scrieti fontana, prin urmare din clasiculu latinescu fons, abl. sing. fonte. Apoi dara ne dati voia noua nefilologiloru, cá se scriamu totu dupa clasicitatea latina: fronte, monte, ponte, nome, moru, (morus, arbustum), ponere, bonu, lintre (in locu de luntre) s. a. s. a' eara nu dupa analogi'a si etimologi'a limbei nóstre daco-romanesce? Apoi insa ne garantati Dv. totuodata; cumca poporulu daco-romanescu se va abate vreodata dela analogi'a latinitatii clasice?

Pe adv. latinescu alias, pe carele italianii ilu traducu cu altrimenti, spaniolii de otra maniera, franco-galii autrement, eara poporulu nostru intregu, allmintrea si altmintrelea, Dv. ati inceputu a'lu traduce cu almente. Cu ce dreptu?

Cuventulu latinescu fodina, dv. ilu respicati cu bania. Se vede cá ati voi a'lu deduce dela latinesculu balneum, eara nu dela slavo-magiarulu bánya, si cu atatu mai pucinu dela lat. bajulo, as are. Gratuloru Baiis nostris. Cic. Ve intrebamu cu tóta onórea: stati pe lenga Bania si banie, séu ne lásati Bai'a si baile impreuna cu Bai'a mare, cu Bai'a spria si Baisiòr'a? Séu cá ve lasati cu nefilologii la unu compromis, dupa care bai'a se remana pe viitoru sinonima cu scaldatórea, pentru cá mamele se 'si póta scaldá pruncii in baia séu in baitia, eara cei nesanatosi se mérga la bai calde, reci, minerale s. a., eara dv. in locu de Bania se priimiti dela multimea mineraleloru patriei nóstre pe Mina, precum au priimitu italianii miniera, spaniolii minera, galo-francii mine et minière, ba tocma si anglii

totu mine, care in nemtiesce se traduce cu Bergwerk?

Noi avemu verbulu contine, subs. contentu (pâsiune pastrata viteloru de jugu), avemu si cum, cumca, comparu, cunoscu, cumnatu. Dv. scrieti odata S. Cuminecatura si alta data Cominecatura. Óre n'ar fi bine cá se lasamu bietiloru crestini terminulu loru bisericescu intocma precum ilu pastrara ei dupa amea opiniune celu mai putinu din secululu IV-lea, adica cam dela S. Joanu gura-de-auru incóce?

Ve vedemu scriindu: fara-de-legi, fora capu si afora din casa. — Candu ilu traduceti dupa prepus. lat. sine, candu dupa extra, candu dupa adv. foris? —

Pe lat. antea ilu traduceti romanesce cu ante séu inante. Pe acelu antea italianii l'au facutu innanzi, spaniolii antes, francii avant et d'avance. Óre noi pentruce se fimu inchinatori mai servili ai latinitatii aristocratice decâtu au fostu celelalte trei popóra romanice? Se nu cutesamu óre a ne deschide gur'a nici astadi decatu numai la comand'a lui Marius et Sulla, lui Cesare et Pompeiu?

Eara adj. latin. primus si adv. primo cum se'lu traducemu si se'lu scriamu? Antaiu, antaniu, anteiu? Dupa care etimologia si dupace analogia? si inca asiá, ut entia sine necesitate ne multiplicentur? —

Conjunct. latinesca se d cum se'lu traducemu? in se, insa, ansa? De unde'lo derivati Dv.? De nicairi? séu incai de la lat. in se? (cá dóra nu dela anser?) Séu cá acestu inse etc. stá in vreo legaminte secreta de sänge cu adj. romanescu insulu in sa, insii, insele (ipse, ipsa)? In acestu casu ar trebui se scimu cum se'lu scriamu.

Adverb latinescu adhuc italianii ilu traducu cu ancora, spaniolii cu aun, francii cu encore. Intre daco-romanii literati unii ilu scriu enco, altii anco,

manii invatiatori. Intr'aceea tocma imi vine aminte, că acum candu cautamu a ne face mai cunoscuti popóraloru latine, amu potea dá cu totii de mare urgia din caus'a orgiiloru. Dnii filologi adica sciu fôrte bine, cumcă orgia, orgie in limbile romanice in-sémna nici mai multa nici mai puțin de catu: ospetiu ascunsu de cele mai desfrânate, de care mai alesu in secululu 15-lea se tienea in Itali'a si Franti'a nóptea si adesea in peile góle. . . . —

Voiescu a dice, că sunt mai multe cuvinte primitive latinesci, care astadi la popórale romanice au semnificatiune diferitóre catu cerulu de paměntu de semnificatiunea stravechia a latinitatii clasice, in catu déca ai voi a le infrebuintiá astadi intru intielesulu clasificatii, ai casiuna séu o cumplita ne'ntielegere, séu tocma si scandalu publicu.

Dv. dela unu timpu incóce cuvěntulu predare ílu folositi in mai multe intielesuri. Ostasii muscalesci au predatu averile poloniloru cá tigrii infuriati. Profesorii au predatu pana acum totu dupa sistem'a introdusa in timpul absolutismului. Deregatoriile vechi au predatu actele la cele noua. Ore nu s'ar potea, cá incai profesorii nici se prede, nici se predea lectiunile, ci se le propuna cá totudeauna?

„Romanii au ajunsu a fi maturi.“ Ci eu sermanulu de mine asiu dori din totu sufletulu, cá romanii de acum inainte se nu mai fia maturile nimenui. — Paremise cá adject. matus, a, um mai nainte de a se perde mai cu totulu dinire romani, se pronuciá de catra mosii nostrii matoru.

„Traiésca Gica, Domnésca, Urall“ Citeseu intr'o poesióra moldovenésca din legea noua, adica esita totu dela 1850 incóce*). Se duce minune, cum s'au fermecatú ómenii nostrii de Ur'a cazacésca (Hurrah in locu de Vivat séu se traiésca. —

Ómenii au inceputu a fi versati, adica a dá pati, deprinsi in sciintia, insestrati cu sciintie, cá si cum le ai fi versatu, adica turnatu sciinti'a cá si ap'a prin urechi —

Ati vediutu si Dv. in dílele nóstre vreo falanga de ostasi? Eu nu mai vedu falange la ostasime, pentrucá in acelu jugu de lemnu mai punu acum pe tígani in tíer'a turésca, eara apoi ii batu cu nuiele preste talpile góle, de unde s'a si nascutu vechiulu pro-

verbu, a bate la falanga. Deci se ne luamu sam'a, cá este lucru fôrte delicatu a injosi pe ostasime si a vorbi de falang'a ostasiloru, sub care in dílele nóstre se intielege una din cele mai rusinatóre pedepse, eara nicidecum asiá numit'a phalanx macedonica, ce a facutu atatea minuni inainte de acésta cu ani 2000. —

Vediendume constrinsu a'mi intrecurma sírulu intrebatiuniloru mele, din causa mai virtosu, cá pre candu eu me încercu se afiu multe de tóte dela Dv., altii me intimpina pre mine cu nesce intrebatiuni de o alta natura, la care nimini nu póte astepta respunsulu pana candu Dv. va veti invoi asupra diferentíloru ortografice. . . . . — Deci dati'mi voia a ve mai roga inca numai pentru deslegarea unicei intrebatiuni, pre carea trebueam se o punu mai dinainte, in legaminte cu alt'a de mai susu, eara nu tocma acum la urma.

Adica Dv. sunteti prea determinati a curati limb'a romanésca de ori ce Barbarismi! Cerulu se ve ajute la acésta, pre atatu, pre catu sunteti si Dv. de buni crestini. Intr'aceea noi, acesti scriitori de claca, scriitori bársani si tintiuieni, precum ne numescu filologii din Bucuresci, ne rogamu prea frumosu, cá se ne aratati, cum voiti a curati inca si pre acei barbarismi*), pre carii iati priimitu si iamu priimitu póte cu totii de adreptulu din limb'a latina. Se vorbimu earasi in esemple, insirandu cateva din diferitele clase de barbarismi, de care s'au incarcatu mai tardiu limb'a latina.

Superioritas, succursus, situatio, revolutio, modernus, fortalitium etc. sunt asiá numiti barbarismi stracurati din limbile italian'a si franco-galic'a n limb'a latina. Feudum, feudalismus, scultetus, framea, etc. sunt germanismi. Paradisus, gaza, satrapa etc., sunt dela Persiani.

Ci limb'a latina mai are si asiá numiti barbarismi peregrinae formae, eara anume care esu in osus, precum, virtuosus, cervicosus, gustosus, miraculosus, affectuosus etc.; in edo, precum, albedo, nigredo, rubedo, gratitudo etc.; in ilis, alis, ibilis, precum, casualis, possibilis, amicabilis, totalis, perpendicularis

*) Barbarismus in verbis singulis, quae aut Analogiae, aut optimorum scriptorum usui repugnant. Vedi in sa la Quintilianu mai pre largu.

*) Din a. 1855 dupa caderea Sevastopelei.

etc.; in atio, antia, entia, ista, ora, mentum, ivus, orium, arium etc., precum, formatio, vacantia, carentia, assistentia, ducissa, principissa, humanista, jurista, positura, adhortamentum, praeparamentum, effectivus, motivum, adiutorium, laboratorium, apothecarius, bibliothecarius, confessarius etc., pe langa care eram pe aci se uitu pe cele in zatio, precum singularizatio etc., cum si mai multi asiá numiti barbarismos insolentes. Preste acésta Dv. sciti, cumca in timpurile asia numitului scolasticismu sciinti'a teologica, juridica, medica, filosofica s'au incarcatu preste totu de barbarismi, carii apoi au trecut nu numai in tóte limbile romanice, ciomultime si in cea germana, precum, abominatio, apostata, crucifigere, contritio, secularis, salvificare; complex, copia, (Abschrift), dispensare votum (in locu de suffragium); dosis, materia peccans, carnositas, infirmari; absolutus, hypotheticus, affirmativus, negativus, essentia etc. etc. Rogu-ve Domniloru, cum se potu unele cá acestea departá din limb'a romanéscá?

Aici me oprescu, pentrucá nu mai am gustulu de a intra inca si prin barbarismii limbei latinesci ce se numia in dilele nóstre culinarius, de care cá se afli cu miile n'ai trebuintia se mergi inapoi pana la Epistolae obscurorum virorum, ba nici pana la limb'a aprobateloru si compilateloru ardelene, la acelu galimathias de uncuria si latinia, ci le mai poti audi si pana astadi, déca nu airea, inca in graiulu viu alu unoru frati din monastirile apusene, cum ar fi de esemplu cunoscut'a porunca a parintelui egumenu trimisa catra bucatariu prin unu frate, care o si indeplini dicéndo:

Lisztibus ex puris szaporán havaratgavarâte galuskász.

Bietului frate ii placea tare galuscele si nu sciá cum se spuna bucatariului mai iute, pentrucá se grabéscá cu ele; de aceea noi se fimu drepti si se'ertamu barbarismii lui; se vedemu însa ce facemu noi cu ai nostrii, cá au inceputu a ne coplesi din tóte partile cá si albinele pe unu omu pe care nu'lu potu suferi in vecinatatea loru, eara mai alesu in limb'a oficiala séu cum ii mai diceti in Ardealu dicasteriala, se imultiescu cá ciupercile cá si buretii in lon'a lui Ciresieriu, incependu dela nenorocitele {comitete comitatense, pana la ablegati si la eschiderea loru din adunare. —

Intr'aceea fie-ne de ajunsu pentru astadata cu atata. Cea din urma rogare a mea, cu care voiescu se incheiu pentru acum este cá: Dvóstra se ne lasati pre noi a serie pana una alta cu ortografi'a statorita de comisiunea filologica in a 1860, scutita însa de impestritiaturile acelora, carii înca n'au pusu man'a necum pre studiile facute de Miculu, Sincai si Maioru, ci nu s'au injositu a citi incai cá prin fuga nici Elementele de limb'a romana dupa dialecte si monumente vechi de Dn. T. Cipariu (1854); mai incolo cá se ne ertati numai acelea abateri de monumentele vechi ale limbei nóstre, adica dela asia numitii Archaismi, despre carii noi nu potemu crede, cá se voru mai restatori vreodata in limba; in cele din urma se ne suferiti a scrie intr'unu stilu, precum ni se pare noue cá ne voru intielege contimpuranii nostrii, eara acésta cu atatu mai virtosu, ca noi feréscá Ddieu, nu pretendemu glori'a nemuririi pentru scrierile nóstre; noi dia contra, suntemu domniti numai de interesu si desiertatiune, interesu, cá se potemu vinde ceea ce scriemu si tiparimu, eara desiertatiune, cá se vedemu si se audimu pre catu ne aflamu in viétia, cum ómenii ne citescu si ne lauda scrierile nóstre.

Georgie Barsanu.

Fiicele poporului.

EDUCATIUNEA FETELORU IN ROMANIA.

(Urmare.)

Invetiamentulu obligatoriu.

Dreptulu societatii de a pretinde invetiamentulu elementare in favórea copiiloru. Nascerea principiului de obligatiune scolare — Fridericu celu mare 'Iapléca Prusiei prin regulamentul din 12. Aug. 1763. — Legi asupr'a obligatiunii scolari in Bavari'a. — In Sacsoni'a. — In Anover'a, in marele ducatu de Badenu, in ducatul de Saxen-Weimar, in Electoratulu de Essen. — Resultatele neobligatiunii scolari in Franci'a si Angli'a. — Anii de obligatiune scolare in strainetate. — Anii cuveniti a nume pentru obligatiunea scolare in Romani'a. — Pentru ce se recere cá junele fete se cerceteze scol'a dela cinci pana la cincispredece ani. — Pentru ce se recere cá órele de scóla se nu tréca numerulu de siese séu siepte óre pe di'a. — Pentru ce clasa feteloru celoru mice are se tie diminiéti'a, ear' a celoru mai mari dupa amédiadi. — Órele obligatiunii scolari la sate. —

Necesitatea, că scól'a se se ocupe de junele fete de la cinci ani pana la cincispredece, pentrucă ele se se póta deprinde in ultimii trei ani la scól'a de arti si maiestrie — Nepotinti'a de a se introduce deodata obligatiunea scolare. — Lips'a intetítoria de a pre-gati spiretele a primi cu tempu acestu principiu.

Obligatiunea invetiamentului nu e unu principiu nou pentru că se fia luatu la desbatere. Societatea, care are dreptulu de a intreveni in familia pentru a asecurá averea unui copilu, nu póte crede ca ar fi o usurpatiune a drepturilor parintesci, cá se rechi-ame in folosulu acestui copilu unu invetiamentu de ajunsu pentru cá elu se póta vietui si mori cá bunu crestiniu.

Libertatea familiei nu e neci cum atinsa prin principiuu obligatiunii scolari. Parintii potu da prun-ciloru invetiatura unde voieseu, cum voiescu, si prin cine voiescu densii, numai catu se nu-i lase a cresce in nesciinti'a toturoru principiiloru morale si religióse.

Idea obligatiunii scolari s'a nascutu in Fran-ci'a, precum tóte inaltele idee liberali si civilisatórie. Ea se ivesce cam pre la alu XI. seculu. Adoptata adese ori, respinsa inca si mai adese ori, vedemu prindiendu radacine de parte de pamentulu celu clasieu alu progresului: man'a cea vengiósá a invingatoriului Mariei-Teresiei o semena in Prusi'a, unde se desvoltá atatu de bine.

Cum o aplecá Fridericu celu Mare, potem ju-decá dupa cate-va estrate din regulamentulu scolare din 12. Augustu 1763.

Mai nainte de tóte regele esplica cu ce scopu voiesce densulu reformele si dice „Adeveratulu bine alu popóreloru nóstre preocupa tóte minutele nóstre; noi dara credemu a fi de lipsa a se pune temciulu ace-stui bine, constituindu (asiediandu) unu invetiamentu ratiunabile si totu-odata crescinescu, pentru a da te-nerimei cu fric'a Domnului cunoscintiele folositorie.

Apoi urméza legea a supr'a obligatiunei scolari.

„Art. I. Inainte de tóte noi vremu ca toti su-pusii nostri, parinti, tutori, maestri se tramita la scóla pruncii, de cari sunt respundietori, baiati séu fetesi-óre, de la cinci ani, tienendu-i acolo regúlatu pana la alu treispredecele séu patruspredecele anu alu vietiei loru. Copii nu voru poté parasi scól'a, nu nu-mai inainte de a cunósce principiile cele de capetenia a le crestinismului, de a sci bine a ceti si a scrie; dar' inca neci mai nainte de a poté respunde bine la

intrebarile ce li-se voru pune dupre cartile de invetia-mentu incuviintiate prin consistoriele nóstre

„Art. III. . . . Nu aterna de la vointi'a parin-tiloru a retrage, dupa placulu loru, de la scóla copii, ci numai candu inspectorulu, supraveghiatorulu séu preotulu voru adeveri ca acesti copii au invetiatura elementare indestulítoria. In acestu casu, pruncii sunt indetorati a luá parte atatu la prelegerile recapitula-tive (de repetitiune) a le invetiatoriului, catu si la ale preotului, ce se tienu in beserica.

„Art. X. . . . Parintii, tutorii, séu ori cine al-tulu respundietoriu de educatiunea copiiloru, cari in contr'a salutareloru nóstre prescripte, nu voru tramite acesti prunci la scóla, voru avé se respunda totu-si glob'a seolare, si déca, dupa o monitiune seriósá din partea preotului, nu se voru induplicá a face se ur-meze regulatu prunc i tóte clasele, atari parinti voru fi siliti la acést'a prin feliurite moduri de pedépsa, de cari despunu autoritatile locali; precum globa in bani séu díle de lucru, séu si inchisóre se va intre-buintiá in contr'a negrigintiei familielor, déca alte midiuóce mai blande nu voru avé neci unu resultatu.

Marginile ce am trasu cadrului nostru ne im-pedeca a reproduce toti XXVI. articuli ai acestui me-morable regulamentu ce face astadi inca parte din legile fundamentali a le Prusiei si care domnesce in scóle.

Nu mai pucinu obligatória e instruitiunea ele-mentare in Bavaria.

Unu cerculariu din 23. Decembre 1802 decre-téza ca:

„Neci unu copilu se nu parasésca scól'a mai nainte de rest'a de 12. ani si mai nainte de a fi fa-cutu unu esamenu si a fi capetatu o adeverintia de esire, ce i va servi spre a fi primitu a invetiá vre o maiestria, si mai tardiu, a se poté casatori . . . A-cestu prescriptu are se fie preste totu observatu: de la efeptuirea lui depinde binele morale, fisicu si ceta-tienescu alu claselor mai de josu.

In Sasonia, vedemu intre legile scolari:

„Art. XX. Fiesce care copilu (se observamu cá nicairea nu facemu esceptiune de sesu) are se cer-ceteze scól'a in decursu de 8 ani fara intrerumpere.“

„Art. LXIV. Neci unu copilu nu póte fara vre

o cauza intemeiata a lipsi de la scóla in órele prescise.

„Art. LXVII. Candu parintii, tutorii etc. nu dau cause indestulitorie, se pedepsescu, pentru prim'a data cu o globa de la 5 grositie de argintu pana la 2 taleri, 15 grositie *) séu cu inchisóre pre tempu amesuratu, si, la intemplanare de recidiva, pedeps'a va fi proportiunata.“

„Art. III. alu decretului despre invetiamentu, datu in 26. Maiu 1845, n'arata ca in Anovera instructiunea elementare e asemenea obligatória: „Fiesce care copilul, dice decretulu, e indatoratu a cercetá scól'a preste totu tempulu ce se estinde obligatiunea scolare, decum-va copilulu nu primesce invetiamentulu necesariu intr'unu asiementu superióre séu prin invetiatura privata (libera).“

Asemene lege e si in marele ducatu de Baden.

„Preotulu in fiesce care anu, la Pasci, impartasesce comitetului scolare, dupa registrele statului civile, list'a (catalogulu) copiiloru pre cari etatea loro i supune la obligatiunea scolare.“

La diece díle dupa reintrarea in clase, invetiatoriulu arata comitetului probele (dovedesce), ca toti copii supusi la obligatiunea legiuita cercetéza, intru adevéru, scól'a.

In ducatul de Saxen-Weimar, in Electoratulu de Essen, in tóta Germani'a de média nópte (nordu), precum si in cea de la média-di (sudu), in Germani'a protestante ca-si in cea catolica, instructiunea elementare e obligatória. Totu parintele care nu pôte adevéru ca da elu insusi, séu prin altii invetiatura indestulitoria copiiloru sei, e indatoratu ai tramite la scóla, de nu, e pedepsitu cu globa séu inchisóre.

Déca nu se intemplan asemenea in Franci'a, e unu scadiementu ce trebue suplinitu si care se va suplini acusi fara indoieála; ca-ci pre dí ce merge vedemu barbati de statu de cei mai eminenti cerendu invetiamentulu obligatoriu si plangendu-se ca, desiertele si-lintie, numerósele sacrificie a le guvernului sunt invinse prin negriginti'a familielor. In catu pentru Angli'a, cu de a buna sama preocupatiunile comerciali o facu nediferinte a supr'a sortii milióneloru de prunci cari ducu o viétia ticalósa si vagabunda pana

*) De la 2 lei, pana la 30 adeva socotíndu se in valóre austr. de la 30 cr. pana la 4 fl. 50 cr.

la etatea (vêrsta) in care densii potu se castige prin faradelegi pana ce nu si-o sciú procurá almintrea.

Se cercetamu in asta privintia datele statistice francesci si anglesci, si se vedemu cati copii crescú, vietuescu si moru fara cea mai pucina cunoscintia de moralitate si religione.

Unu milionu de prunci in Angli'a, cinci séu siese sute de mii in Franci'a, cari nu audira neci odata vorbindu neci despre Dumnedieu, neci despre detorintie; doue séu trei milióne in Angli'a si douespre diece pana la cincispre diece sute de mii in Franci'a cari au calcatu (índ'a scóleloru, dar numai odata séu de doue ori pre anu. Si cu tóte aceste, ce scóle minunate sunt in Angli'a, ce scóle escelinti in Franci'a!

(Va urma).

Restaurarea cursului teologiei morale.

(Incheiere).

Amesuratu parerei mele celei individuale cugetu a fire mai consultu pentru binele sufletescu alu unui atare poporu debilu in credintia: cá se i-se dispuna unu pastoriu sufletescu teologu absolutu, care prin isteti'a manevrerei armelor sciintiei teologice, credinti'a fluctuanta, cá tresti'a a aceluasi poporu se-o prefaca intr'o stenca neresturnavera.

Séu pentru-ca unu membru óre-care-va alu corpului celui sanetosu, care'i beserie'a, cuprinsu de gangren'a necredintiei din voie libera voiesce a se desparti de catra corpulu care i-a datu lui viétia vitala spirituala si desvoltarea'i sublima in insasi anim'a corpului sanetosu, dela care 'si imprumuta viétia spirituala inca si ceealalti membrii cu totulu sanetosi?! O procedura cá acést'a ne-arú paré paradocsa si smintita si in privintia trupului celui omenescu muritoriu exercitata: dar' esecutata facia cu corpulu santei beserice alu maici nóstre celei nemuritorie, cumu se nu vateme simtiulu, aderinti'a si amórea filiala cu carea suntemu devotati santei nóstre beserici gr. cath.? Apoi e probaveru, de nu tocm'a securu: ca nu tóte acelea parochii, pe acaror'a contu s'au primitu moralisti, sunt in stadiulu de a 'si parasi ritulu, séu religione.

Eu, susceperea moralistiloru la statulu sublimu si de mare importantia alu preotiei, o privescu totdeauna, cá o rana infipta corpului ierarchiei gr. cath. romane. Si pana candu nu se voru poté impacá diplomatii lumei civil' sate cu adoptarea conceptului poli-

ticei: „status in statu“, pan' atunci neci eu me voiú poté impaciui cu idea: ierarchia romana gr. c. stata-tória din preoti teologi si moralisti séu popandosi!

Ci cá se nu me acuse cine-va de crim'a in di-ferentismului religiunariu, nu diú, ca se ne uitamu cu manile in sínu pana ce se voru desparti unele turme mici de catra turm'a cea mare a religiunei nóstre gr. c. singuru din unic'a cauza, ca nu li se dispune preotu locale deosebitu —: ci se capacitamu pre atare oi cuventatórie ‚modicae fidei‘ cá ferirea de totu felulu de rele, pacea si fericirea eterna se si-o rescumpere prin pucina jertfa materiala peritória, a-deca: déca voiescu a avé preotu in comunitatea loru cea mica, se se deoblige a da preotului o solutiune buna. — Inse a dísu cineva: „vorb'a nu'i pe bani‘ ci eu diú, ca dela unii tocma candu si unde ar fi de lipsa, neci pentru bani ai poté scóte cuventu. — Nu'i de crediutu, cá romanulu se fia asiá de batutu la creri, cá se nu se póta — prin ne'nterupta ener-gia — o comuna mica capacítá: ca de si in unele comune parochiale populóse séu nu dau preotului lepticale de locu, din cauza ca este portiune canonica mare si bona si venitu stolariu multu, séu dau 1 mertia, dela dens'a binele, ei celu spirituale si sus-tienerea onórei de a avé preotu in ambit'ulu seu pre-tinde: cá se aplacideze preotului dóue mertia de lepti-cale si dóue díle de lucrú, ca prin sacrificiulu acest'a dens'a inaintea stimei opiniunei publice va stá tocma pe o trépta, ba inca mai pre susu decatu parochiele celea populóse. —

Dar' alta 'i bub'a, carea a casiunatu-o cui-ulu batutu in capulu romanului. Far' de a visá romanulu tieranu si de posiveritatea unoru subdivisiuni ierar-chice, i-a incuibatu in creri grelesiulu teologiei mo-rale; cá altumintrea, cum ar' fi potutu deveni elu la acea idea, ca se despartiésca preotimea romana in dóue caste. — Dice proverbíulu ‚Nitimur in vetitum‘, cu atata mai vertosu poftimu aceea, ce 'i sanctionatu si aprobatu prin portatorii nostrii de grige cei suffe-tesci ne mai sfermandune capulu, oa este aceea ceva bunu, séu reu. — Bietulu romanu si din ace'a cauza si cere preotu moralistu, ca a patítu: ca cu pa-rintele moralistu se póte impacá pentru lepticalulu cu o cupa de vinarsu, ér' in pretiulu santirei casei l'a ospetatu bine, de óra-ce „terrenus terrena sapit.“ Séu decum-va cutédia parintele a pretinde mai cu energia competinti'a osteneleloru sale, fara síéla i-o spune romanulu verde in facia: „Da inca ne tragi?

nu'ti aduci amiote parinte, ca se nu fi tramisu noi satulu recomandatie la Blasiu, astadi n'ai fi popa!!“ „Noi te-amu facutu popa!!“ Se me créda on. publicu cetitoriu, ca acestea nu le-amu scosu din verfulu de-geteloru, ci le sciu din trist'a esperintia.

Acumu vietuimu in evola propasirei, si vedemu inaintandu corporatiunile civile pe calea civilizatiunei cu pasi gigantici; dar' singuru preotimea romana se diaca in „statu quo“ alu negurei intielesuale? Si in jocu sei-se dee tocma de susu unu impulsu energiosu in calea civilizatiunei, prin reactivarea unoru ma-sure obsolete se se re'npinga din nou in pasivitatea cea condempnava a trecutului intunecosu. E adeveru prin esperintia contestatu: cum-ca spiritulu nesprigi-nitu de mediulóce materiale rancediesce, pentr' aceea imbunatatirea starei materiale a preotimei merita a fi colocata ‚primo loco‘ in seri'a grigiloru parintiesci a neobositiloru mariti archirei gr. c. — Dela locurile mai inalte s'a apromisu dotarea parochieloru gr. cat. transilvane, si ne nutresce sperantia via, cumca glo-riosulu Nostru Monarchu cá unu parinte prégratiosu alu natiunei si ierarchiei gr. cath. romane si va si esecutá planurile celea parintiesci cintitórie spre re-dicarea preotimei gr. cath. transilvane din sórtea 'ei cea cu totulu deploravera materiala. Ci si pana la dotarea venitória, se se indure Mar. archirei a'i in-tinde mana de ajutoriu preotimei decadiute, prin unele imbunatatiri in privinti'a venitului preotiescu facunde.

In-ainte de tóte ar' fi de doritu si dreptatei corespundiatoriu: cá escinderea tertialitatei din veni-turile preotimei pe séma cantariloru — cá o datina cu totulu iniriuriósa sudórei celei crunte preotiesci, — se se stérge din usu. Ast'a s'a si intemlatu in unele parochii singuru prin staruinti'a unoru preoti si co-intielegerea loru cu poporenií avuta. Dar' cu catu mai duraveru si generalu imbucuratoriu efectu ar' avé intreprinderea acést'a salutifera esecutata din partea mariteloru ordinariate episcopesci. — Pe lunga su-starea tertialitatei cantonale, — rumpenduse acea din venitululu preotului competitoriu —: nu comun'a cui servesce, ci preotulu 'lu sustiene pre cantore. Oficiulu preotiescu si cantonale sunt dóua cu totulu deosebite oficiuri, representate prin dóue personalitati pentru fericirea eterna a poporului: pentr' aceea si soluciu-nea acestoru dóue personalitati ar' debui se se pre-stedie deosebitu pria poporu — amesuratu insemna-tatei oficielorú amendurora. — Diregatorii comunali, notariulu, judele, tragu solutiuni deosebite dela poporu,

si nu se detrage tertialitatea venitului notariale pentru de a indestali pre jude, neci vice versa. Ecuitatea si dreptatea ar pretinde dar: cá si in privinti'a solutiunii preotiesci si cantonale se se manutiena acést'a analogia si védi'a statului preotiescu prin veniturile lui celea ne'nsemnavere se nu se subordinedie si celoru mai din urma oficiuri a oarmuirei politice. — Mai incolo ar fi de lipsa se se introduca si sanctionedie metoda: cá preotii se nu dee intertentiuone poporului cu ocasiunea prestarei dilei de lucru celei manuale, séu nu se cuvine, cá se faca fia-care poporanu pretului seu un'a diu'a de lucru pe straiti'a s'a, candu preotulu servesece indigintieloru spirituale a poporului in 365 dile nutritu la miser'a s'a mésa.

In urma ar fi de indátoratu — poporulu asemenea altoru confesiuni — se luere portiunea canonica, cá se nu fia silitu bietulu preotu a portá tóta vér'a sbiciulu pe umerisi si a se garbovi lenga corónele plugului cu dejosirea statului preotiescu si inapoiarea subliméi sale chiamari. — Ce se tiene de venitul stolariu cu totulu bagatelú: ar fi cu scopu se se intreprinda moderat'a urcare a acestui ranu de venitu preotiescu, prin susternerea unei sieme spre aprobarea la locurile mai inalte. — Acestea ar fi fara — de amanare de facutu.

„Hic labor, hoc opus!“ Nu prin restaurarea cursului teologiei morale, ci singuru prin imbunetătirea starei materiale a preotimei se-ar' poté depune pentru ierarchi'a gr. cath. romana fundamentulu unuia viitoriu mai in floritoriu. Eara unu gradu mai de josu alu culturei, neci candu va scapá pe preotulu romanu noianulu neajunsuriloru materiale; ci 'lu va cufundá in desperatiune.

Sciinti'a are unu pretiu neestimaveru, ea in sene e unu nutrimentu sublimu alu spiritului omenescu, si musele au fostu totu-deaon'a refugiulu sufletului ranitu de fatalitatite lumei. — Ear pentru statulu preotiescu sciinti'a e conditio sine qua non; fiindu ca preotulu e lumin'a lumei in incurcatulu labirintu alu insielatiuniloru secularie, dela densulu pretinde sciinti'a ins'asi chiamarea lui cea sublima dupa dis'a st. Bernardu: „Quomodo excusari possit in scitia in eo, qui se magistrum infantium et doctorem insipientium profitetur? ignorans utique ignorabitur, imo et multos ignorare faciet et ignorari.“ Unu romanu.

T e s a u r u

de monumente istorice pentru Romani'a atatu din vechiu tiparite catu si manuscripte, — cea mai mare parte straine, — adunate, publicate cu prefaciune si note ilustrate de

A. Papiu Harianu

fascióra a siépte pre lun'a Januarius si fascióra a opta si nou'a pre lunele Febr. si Martiu sunt esite si impartite la prenumeranti. Cea din urma fascióra cuprinde; 1 lac. Augusti Thuani Historiarum sui temporis, Libr. CXIX, CXXI, CXXII, CXIV, CXXVI. (Istoriele tempului seu de J. A. Thuanu). 2 Memorialulu lui Mihaiu Voda catra Rudolf Imperatulu. Pretiulu

„Revista Romana“

pe anu 14 fl. m a.

Impregiurari neprevedite au opritu se apará pana acum brosiur'a „Revista Romana“ pe luna Oct.

Redactiunea, cerendu'si scuse dela Dnii abonati ai acestei publicatiuni, se simte datóre a'i preveni cá asemenea intardiere e probabilu ca se va intempra inca si pentru brosiur'a pe luna Noembre; dar' totu de o data redactiunea ea, printr' acést'a, indatorire a predá in cursulu viitóreloru lui Dec. si Jan., cele trei brosiuri (14½ cóle) ce mai trebuescu spre a completá volumulu II. din „Revista Romana“.

Bucuresci, 10. Nombre.

C A N T E C U.

Arde lumin'a pe mésa,
Cine mi-e dragu nu-e acasa;
Arde luminuti'a bine,
Cine mi-e dragu nu mai vine,
Ca s'a dusu si m'a lasatu,
Nópte buna si-a luatú.

Frundia verde de secara,
Bine mi-a fostu mie-a séra;
Frundia verde, bata-o brum'a,
Totu atatu-a mi-e acuma;
Fia-mi bine, fia-mi reu,
Totu tragu eu neacasulu meu.

Candu te vedu, bade la sore,
Anim'a mi-e cá si o flóre;
Candu te vedu, bade, la luna,
Anim'a mi se resbuna,
Ca cu mare doru te-asteptu,
Se te potu stringe la peptu.

Bade, anima de pétra,
Ce nu vini la mine-odata?
Barem, bade, pana 'n casa,
Se me vedi féta-au mireasa,
Barem, bade, pana 'n pórtá,
Se me vedi via-su séu mórtá!

(Din „Aurora“.)

V i o r i c a.

Redactoru respundietoru
Iacobu Muresianu.

Editione: in tipografi'a lui
Ioanne Gött.